

॥ २ ॥

॥६९॥ इतिसौमिकपर्वणनलकठायभारतभावदापप्रथमाऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥७॥ ॥७॥ श्रुतमिति ॥१॥ देवसमिति त्वद्धाः पुरुषकारमिहानिवापेक्षः तदेव तत्पुरुषकारा
त्तंभवति ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ वर्षर्किकफलंनसाधयतेऽपितुसाधयत्येव कृषिविनापिवनेचराःकेवलंपर्जन्येनजीवंतिननुरुषीवलाःकेवलयाकृष्याजीवंति एवंपुरुषकारोदैवमपेक्षते दैवंतुनातीवपुरुषकारा
पेक्षमितिभावः ॥ ५ ॥ एतदेवाह उत्थानमिति दैवस्यप्रधानस्यउत्थानंपुरुषकारोव्यर्थंभवतितथाऽनुत्थानंउत्थानहीनदैवमपिव्यर्थमितिपक्षद्वयंसर्वत्रव्यवस्यतितत्रपूर्वएवपक्षःश्रेयानित्यर्थः ॥ ६ ॥ द्वयोरा
इति श्रुतिभाष्येभारतसौमिकेपर्वणिदौणिमंत्रणायांप्रथमोऽध्या

भवतोस्तुयदिप्रज्ञानमोहादपनीयते ॥ व्यापन्नेस्मिन्महत्पर्येयन्नः श्रेयस्तदुच्यतां ॥ ६९ ॥ इति श्रीमहाभारते सौप्तिके पर्वणि द्रौणिमंत्रणायां प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ रूप उवाच श्रुतं ते वचनं सर्वं यद्यदुक्तं त्वया विभो ॥ ममापितु वचः किंचिच्छृणुष्व अहं महाभुज ॥ १ ॥ आवद्दामा नुषाः सर्वे निबद्धाः कर्मणोर्द्वयोः ॥ दैवे पुरुषकारे च परं ताभ्यां न विद्यते ॥ २ ॥ न हि दैवेन सिध्यंति कार्याण्येकेन सत्तम ॥ न चापि कर्मणैकेन द्वाभ्यां सिद्धिस्तु योगतः ॥ ३ ॥ ताभ्यामुभाभ्यां सर्वार्थानि बद्धा अधमोत्तमाः ॥ प्रवृत्ताश्चैव दृश्यंते निवृत्ताश्चैव सर्वशः ॥ ४ ॥ पर्जन्यः पर्वते वर्षन् किन्नुसाधयते फलं ॥ कृष्टे क्षेत्रे तथा वर्षन् किन्नसाधयते फलं ॥ ५ ॥ उत्थानं चापि दैवस्य त्वनुत्थानं च दैवतं ॥ व्यर्थं भवति सर्वत्र पूर्वस्तत्र विनिश्चयः ॥ ६ ॥ सुवृष्टे च यथा दैवे सम्यक् क्षेत्रे च कर्षिते ॥ बीजं महागुणं भूयास्तथा सिद्धिर्हि मानुषी ॥ ७ ॥ तयोर्दैवं विनिश्चित्य स्वयं चैव प्रवर्तते ॥ प्राज्ञाः पुरुषकारे तु वर्तन्ते दाक्ष्यमाश्रिताः ॥ ८ ॥ ताभ्यां सर्वे हि कार्या र्थानि नुष्याणां न रर्षभ ॥ विचेष्टन्तः स्मदृश्यंते निवृत्तास्तु तथैव च ॥ ९ ॥ कृतः पुरुषकारश्च सोऽपि दैवेन सिध्यति ॥ तथास्य कर्मणः कर्तुरभिनिर्वर्तते फलं ॥ १० ॥ उत्थानं च मनुष्याणां दक्षाणां दैववर्जितं ॥ अफलं दृश्यते लोके सम्यगप्युपपादितं ॥ ११ ॥ तत्रालसामनुष्याणां ये भवन्त्यमनस्विनः ॥ उत्थानं ते विगर्हति प्राज्ञानां तन्नरोचते ॥ १२ ॥ प्रायशो हि कृतं कर्म नाफलं दृश्यते भुवि ॥ अकृत्वा च पुनर्दुःखं कर्म पश्येन्महाफलं ॥ १३ ॥ चेष्टामकुर्वन् लभते यदि किंचिद्यदृच्छया ॥ यो वानलभते कृत्वा दुर्दर्शो तावुभावपि ॥ १४ ॥ शक्नोति जीवितं दक्षो नालसः सुखमेधते ॥ दृश्यंते जीवलोके स्मिन्दक्षाः प्रायोहितैषिणः ॥ १५ ॥ यदि दक्षः समारंभात् कर्मणो नाश्रुते फलं ॥ नास्य वाच्यं भवेत् किंचिल्लब्धव्यं वाधिगच्छति ॥ १६ ॥

रुषकारेणेत्याशंक्याह प्राज्ञाइति पुरुषापराधनिवृत्तिमात्रतत्फलमित्यर्थः ॥ ८ ॥ विचेष्टतः प्रवृत्ताः दृश्यते लोकदृश्येत्यर्थः ॥ ९ ॥
दुर्दर्शोर्दुर्लभौ चेष्टावानूलभतेनिश्चेष्टोनलभतइत्युत्सर्गमात्रमित्यर्थः ॥ १४ ॥ १५ ॥ यदिति दक्षोर्निष्पत्तांनयातीतिभावः ॥ १६ ॥

॥ २॥